

IRODALOM

GÁBRIS GYULA (szerk.):

150 éves Magyarország első földrajz tanszéke

ELTE TTK Földrajztudományi Központ, Budapest, 2020, 214 p.

Magyarországon a tudománytörténetnek sajnálatosan nincs különösebb elismertsége és rangja, ezért kevesen művelik és foglalkoznak vele. Ez bizonyos fokig érthető, hiszen ma csak az számít tudósnak, aki legalább havonta ír egy angol nyelvű cikket, n + 1 hivatkozása, impakt faktora, Hirsch-indexe és egyéb tudományometriai mutatója van, ilyen „pontokat” viszont egy tudománytörténeti munkára nem adnak, ráadásul kis hazánkon kívül megjelentetni sem lehet, mert ki a csudát érdekelhet a világban egy magyar szakmatörténet? Ezért különösen méltánylásra érdemes, hogy a földrajztudománnyal és földrajzoktatással foglalkozó első magyarországi egyetemi tanszék megalapításának jubileumi évfordulója alkalmat adott a földrajz hazai története egy újabb szeletének alaposabb megismerésére. Az ötletgazda és főszerkesztő GÁBRIS GYULA érdemeit e téren nem lehet eléggé dicsérni: mérhetetlen sok időt áldozott arra, hogy ez a munka összeálljon, amiben nagy segítséget kapott PROBÁLD FERENCZTől is – mindkettőjüknek ezer köszönet érte. Természetesen a köszönet azoknak is jár, akik egy vagy több életrajz megírásával hozzájárultak a könyv elkészültéhez, valamint tördeléséhez, technikai kivitelezéséhez.

A könyv tartalmát a borító „fülszövege” tökéletesen összefoglalja, idézzünk ebből: „Hunfalvy János 1870-ben egyetemi tanári kinevezést kapott a pesti tudományegyetemen felállított «egyetemes és összehasonlító» földrajzi tanszékre. Ez volt a világon a negyediként alapított földrajz tanszék. A jubileumi év jó alkalom arra, hogy visszatekintve egyetemünk földrajz oktatásának az alapítástól számított 150. évére, bemutassuk történetét és megörökítsük a földrajz tanárainak és tudományos eredményeinek emlékét”.

A könyv lényegében három részből épül fel, két szöveges főfejezetből és egy képgyűjteményből.

Az Előszót követő első rész, amely *A földrajzoktatás rövid története a budapesti tudományegyetemen* címet viseli, egy valóban rövid, de

alapos és tartalmas összeállítás, amely többet is nyújt annál, mint amit a cím sejtet. Az utolsó magyar kozmográfiától és a természettudományok 17. századi oktatásától kezdődően jócskán visszatekint az első tanszék alapítását megelőző évszázadokra, és nyugodtan kijelenthető, hogy a könyv egyik kiemelkedő része az első tanszék megalapítását megelőző mintegy 200 év jelentősebb geográfusi és földrajzoktatási tevékenységet végzett személyei munkásságának lexikon-tömörségű ismertetése, számos szemléltető ábra kíséretében. Ezt követően a Hunfalvy-féle tanszék alapításától kezdve napjainkig áttekinti a budapesti egyetemi földrajzoktatás szervezeti kereteit (amire jellemző, hogy az első Földrajzi Intézet 1891–1961 között 70 évig állt fenn, a Földrajzi Tanszékcsoporthoz nevével szerveződés már csak 45 évig, 2006-ig, amikor is a földrajzoktatás önálló szervezeti kerete meg is szűnt, és az utolsó 15 évben már csak egy része lett egy nagyobb intézetnek). Az áttekintést követően az utolsó mintegy 60 év részletesebb tárgyalást is kap, mégpedig a hatvanas években megszerveződött három „régii” tanszék, majd az új intézetesítéssel együtt 2006-ban megszerveződött negyedik tanszék történetének ugyancsak átfogó jellegű ismertetésével.

Nem lehet eléggé dicsérni ezt a tartalmas áttekintést, amelynek szinte minden része rendkívül sok érdekességet és feltehetően bármely olvasó számára rengeteg újdonságot nyújt. Tisztelet a szerzőknek azért is, mert a hallatlan gazdag eseménytárból jó érzékkel válogattak, kirajzolódk a belőlük egyes időszakok sokszor meghatározó történelmi háttere, és említésre méltó bizonyos emberi gyengeségek finom, többnyire árnyalt ábrázolása is. Külön is szomorú érdekesség az 1956-os forradalom és szabadságharc utáni tisztogatások korabeli jegyzőkönyvének ismertetése.

Ez az első rész tartalmazza a földrajztanárképzés elmúlt másfél száz évének történetét is, ami a közoktatás II. világháború utáni átszervezését

követően az egyetemi képzésben a középiskolai korosztályt (tehát leegyszerűsítve a 14-18 éveseket) tanító tanárok képzésére korlátozódott, míg a 10-14 évesek szaktárgyainak oktatására tanárképző főiskolákat alapítottak. Az egyetemi tanárképzés azonban akkoriban többet is jelentett, mint ma, hiszen ha valaki „földrajzos” akart lenni, akkor a geográfusképzésnek a kilencvenes években bekövetkezett megalapításáig közel öt évtizeden át csak földrajztanár szakra felvételizhetett. Közben 1974-ben Budapesten is alapítottak egy tanárképző főiskolát, amely a hagyományos jogi, bölcsészettudományi és természettudományi karok mellett hamarosan az ELTE negyedik karává vált, így az ELTE-n belül két külön helyen is folyt földrajztanárképzés, a könyv ennek a főiskolai kimenetű képzésnek a történetét is ismerteti. A bolognai rendszerre áttéréssel újra egységes lett a tanárképzés, de a súlyos hibákkal terhelt új – ahogy akkoriban már gúnynal nevezték: másfélszakos – rendszer bevezetése totális káoszt hozott, és a természettudományok területén a tanári pálya iránti érdeklődés radikális csökkenését eredményezte. Bár más szakokhoz képest az ELTE-n a földrajztanárképzés viszonylag jobban átvészelte ezt az időszakot, azért mégis nagy megkönnyebbülést jelentett, amikor az értelmetlen bolognai típusú tanárképzési rendszer helyébe a ma is élő ún. osztatlan tanárképzés lépett.

A könyv rövid, de tömör áttekintést nyújt a geográfusképzés közel 30 évéről, valamint a viszonylag rövid időre visszatekintő új típusú doktori képzésről is, utóbbit részletes adatokkal kiegészítve. Végül ez az első rész két, eltérő jellegű alfejezettel zárul, az egyik az egyetemi földrajzoktatás helyszíneinek képekkel illusztrált bemutatása, a másik az első száz év alatt létrehozott fényképtár hányatott sorsának ismeretése, mindkét alfejezet mondanivalója bőszeges fényképanyaggal lett alátámasztva, többek között egykori Lóczy- és Cholnoky-fotók is nagy számban láthatók.

A könyv második része egyfajta „Ki kicsoda” jellegű személyi adattár. A tanszékalapító Hunfalvy Jánostól napjainkig terjedően 112 életrajzot közöl. A szerkesztő azt az eljárást követte, hogy az adattárat 70-30%-os arányban megosztva két részre osztotta: a már elhunyt, illetve élő, de nyugdíjas vagy másol dolgozó oktatók, valamint a még aktív tanszéki alkalmazottak tárgyalására, ráadásul előbbieket születési éveik szerint rendezi, utóbbiakat tanszékenként abc-ben tárgyalja, de a tanszékvezetőket ebből a sorrendből

kiemelve az élre helyezi. Természetesen ez is lehet egy rendezői elv, hiszen a „régiek” esetében a nagyjából egy időben a pályán lévőkhöz kerültek többé-kevésbé egymás mellé (ennek követését a könyv első részében közölt 10. ábra „idővonal” is segíti); ezt el lehet fogadni, de talán mégis célszerűbb lett volna és könnyebb használatot tett volna lehetővé egy hagyományos abc-sorrend mindkét esetben. Bár a szerkesztő törekedett a viszonylag egységes bemutatásra, mégis érthetően egyrészt a tárgyalt személy jelentőségétől, másrészt az életrajzíró megközelítésétől függően a szócikkek hossza igen eltérő. Minden életrajzhoz tartozik egy fénykép is. HUNFALVY JÁNOS, LÓCZY LAJOS, CHOLNOKY JENŐ nevét bizonyára mindenki ismeri és CZIRBUSZ GÉZA, THIRRING GUSZTÁV, KÖVESLIGETHY RADÓ, JANKÓ JÁNOS vagy éppen STRÖMPL GÁBOR, HÉZSER AURÉL, HALTENBERGER MIHÁLY, LITTKÉ AURÉL neve is ismerős azoknak, akik a régebbi Földrajzi Közleményeket forgatták, vagy olvastak a Magyar Földrajzi Társaság történetéről. De valljuk be, hogy ANDERKÓ AURÉL, STEINER LAJOS, SCHWALM AMADÉ, BALOGH MARGIT vagy HARMOS ELEONÓRA személye aligha ismert e sorok olvasói előtt – már csak emiatt is érdemes a könyvet forgatni. Ami pedig a háború utáni korszak oktatóit illeti, vannak közöttük, akik méltán kerültek a földrajztudomány nagyjai sorába, vannak, akik szorgalmas, becsületes munkájuk révén megérdemlik a visszaemlékezést, és sajnos vannak, akik az akkori politikai rendszer kegyéből lehettek egyetemi oktatók – bár utóbbiak egyike-másika is tudott idővel érdekesen és színesen oktatni. Sajnos a terjedelmi keretek nem tették lehetővé 150 év összes oktatója életrajzának megjelentetését, így az egyes korosztályok érthetően hiányolhatnak olyan személyeket, akik az ő egyetemi éveik alatt tanáraik voltak. Minden válogatás természetesen szubjektív, és említjük meg, hogy nem csak a szerkesztőn múlt, ki szerepel a kötetben és ki nem.

Végül az utolsó részben kerekén 50 fénykép között tallózhat az érdeklődő. A képeken az 1900-as évek elejétől szinte napjainkig terjedően mintegy 110 év különböző időszakainak jellegzetes felvételei sorakoznak, rajtuk a szakma egykori óriásaitól a régi és a modern idők diákcsoportjain át a kutatási tevékenységek ábrázolásáig terjedően számos különböző téma jelenik meg – ELTE-s öregdiákok nagy izgalommal kereshetik egykori önmagukat... Ha egyetlen kritika említhető, akkor az az, hogy számos fénykép az eredeti állapotában lett közölve. Ez

– mondhatnánk – így tisztességes, de manapság a rossz minőségű képek feljavítására számtalan technikai lehetőség van, amivel jó lett volna élni, és alkalmazásuk az olvasó számára is előnyösebb lett volna.

Összességében nyugodt szívvel ki lehet jelenteni, hogy kiváló és nagy érdeklődésre jogosan számot tartó alkotás született. A könyv az idősebb öregdiákok körében máris óriási sikert aratott; ezt azok a visszajelzések igazolják, amit e sorok írója személyesen kapott sokaktól. Böngészését azonban azoknak is ajánlom, akik nem az ELTE-n végeztek, hiszen – mint e könyvismertetés elején már szó esett róla – ez egy tudománytörténeti kézikönyv is, amely elősegíti a földrajz hazai történetének alaposabb megismerését.

A megjelenést követően a visszajelzések alapján a szerkesztő egy javított és bővített kiadást készített el. Ebben sikerült nyolc régi tanár életrajzát megírni, illetve bővült azon kollégák száma is, akik már máshol dolgoznak, de jelentős szerepet játszottak az oktatásban. A hidrológus képzés ismertetésével is kiegészült a könyv. A függelékben az életrajzzal nem szereplő, első sorban a mellékállású, a megbízott előadók, a nem oktató dolgozók és a fényképtárban lévő képeket készítő listája olvasható. Ez a második kiadás – főként pénzügyi okok miatt – már csak elektronikus formában jelent meg. A könyv elérhető az ELTE Földrajz- és Földtudományi Intézetének honlapján, mindenkinek szívből ajánlom, érdemes elolvasni!

HORVÁTH GERGELY

ERDŐSI FERENC:

A globalizálódott tengerhajózás és a világkereskedelem
ELKH Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
Regionális Kutatások Intézete, 2021, Pécs, 467 p.

A közlekedésföldrajzi kutatások immáron 87 éves hazai doyenje, ERDŐSI FERENC, aki nem csak több évtizedes kiemelkedő színvonalú tudományos munkásságáról, de rendkívül gazdag publikációs tevékenységéről is ismert, legújabb könyvében a világ tengerhajózásának a globális kereskedelem növekedésében játszott kulcsszerepét foglalkozik. A szerző enciklopédikus jellegű művében nagy ívű áttekintést ad a tengeri áruszállítás hosszútávú alakulását befolyásoló természeti, közlekedéstechnikai és -logisztikai, valamint gazdasági tényezőkről, továbbá e tényezők mint rendszerelemek között érvényesülő bonyolult kapcsolatokról, azok idő- és térbeni változásairól.

ERDŐSI FERENC könyve több szempontból is egyedülálló tartalmú. Egyrészt a célba vett szakterület olyannyira széles spektrumot ölel át, hogy ennek feldolgozására csak kevesen vállalkoznak, másrészt a szerző – a légiközlekedés fejlődésének területi folyamatait átfogó módon elemző két kötet után csaknem negyed évszázaddal – a tengerhajózás és a világkereskedelem időbeni változásainak főbb összefüggéseit tárja az olvasó elé. Ahogy akkor, úgy ezúttal is olyan tudományos művet alkotott, ami hiánypótló és szakmailag igényes munka. A szerző mindezzel igen fontos gazdaságföldrajzi kérdést bont ki, hiszen a világkereskedelem 85%-a a világtenge-
reken bonyolódik, amely mellett minden más közlekedési ágazat teljesítménye eltörpül.

A könyv a tengerhajózás elemeiből építkezik, s igyekszik annak valamennyi szempontját áttekinteni. Kiemeli a kulcsfontosságú közlekedési ágazat terén végbement átfogó műszaki innovációt, ami átalakította a szakág teljes struktúráját. Megtudjuk, hogy milyen ütemben változik a világlotta méret- és kapacitásnövekedése, hogyan szakosodott tovább a hajópark összetétele és milyen új üzemanyagok, meghajtási módok segítik ma a gazdaságosabbnak vélt fuvarozást. A szolgáltatók körében új szervezeti formák alakultak, de a verseny a hajózási társaságokat is szövetségek létrehozására kényszerítette. Forgalomszervezésben az infokommunikációs technológiára alapozott, idő- és költségmegtakarítást szem előtt tartó (a légiközlekedés gyakorlatából is ismert) „hub and spokes” szállítási rendszer került előtérbe, ahol a csomóponti kikötők jelentősége értékelődött fel.

A könyvben külön hangsúlyt kap a konténerizáció, mivel a konténerhajózás rakományának mennyisége fontos mutatója a világkereskedelem konjunkturális helyzetének. Ezt támasztja alá, hogy – a szállított árufeleségek USD-ben számított összértékét tekintve – a világtengereken lebonyolódó áruszállítás 90%-át már konténerhajók bonyolítják.

A szállítási tanulmányok két közös vonása, az empirikus adatokra való nagymértékű támaszkodás és az adatelemzési technikák intenzív

használata. A szerző ennek az elvárásnak mindvégig igyekszik megfelelni. A kötetben található 147 táblázat adatsorai rendkívüli háttérmunkáról árulkodnak. Talán az átvett (és átszerkesztett) ábrák tartalma, minősége és jelkulcsrendszere is érdemelt volna pontosítást és nagyobb vizualitást.

Ugyanakkor a szerző visszatérően taglalja a geoökonómiai és geopolitikai kérdéseket is. Felhívja a figyelmet Kína térnyerésére, valamint Hongkong és Szingapúr nem mai keletű versenyére. A kelet-ázsiai-export két jelentős szétosztója ma sajátos versenyt fut. Hongkong növekszik ugyan, de messze elmarad Szingapúrtól, ami nem feltétlenül a fejlett délkelet-ázsiai városállam kizárólagos sikere. Kína áll a háttérben, hiszen amióta az egykori virágzó brit gyarmat, Hongkong Kína része lett, a hatalmas ország elsősorban a „saját” keleti kikötőit pozicionálja. Kína esete mindemellett több szempontból is izgalmas geopolitikai kérdés, elég, ha Grönlandra, Izlandra vagy a nyugat-atlanti térségre vonatkozó lépéseire tekintünk.

Két – szakmai értelemben jól illeszkedő – fejezet is elemzi a kikötők helyzetét, ami ezáltal több figyelmet kap, mint ami a címből adódóan elvárható lenne. A már említett konténerizáció mellett a hagyományos és új kikötőiparok viszonya, a kikötők funkcionális fejlődésének sajátosságai, továbbá a kikötő-város-hátország kapcsolat viszonyrendszere került – számos példával, gazdasági adatokkal alátámasztva – kifejtésre. Rámutat azokra az előnyökre is, amelyet az ázsiai hubok európai és észak-amerikai versenytársaikkal szemben tanúsítanak, és megállapítja, hogy ennek kiegyensúlyozásához meg kellene birkóznia az örökség korlátaival, hogy a hatékonyság kerülhessen előtérbe a földrajzi, gazdasági, intézményi struktúrákban. Ezek mind-mind rendkívül fontos kérdések, és kapcsolatos részei is a tengerhajózás rendszerének, azonban a téma terjedelmét és relevanciáját tekintve akár egy újabb kötet kutatási anyagát képezhetné a jövő kutatói számára.

A szerző a hazai geográfusok közül gyakorlatilag egyedül járja – virtuálisan – a világteengereket, és szállítja olyan hitelességgel az információkat, mintha valóban megfordult volna Hong Kong és Szingapúr rakodó teraszain, vagy végighajózott volna a Panama-csatornán Panamaváros és Colón között. Bár nem végezhetett a könyvben leírt távoli helyszíneken terepmunkát, nem Sanghajból, Port Szaid-ból vagy Algecirasból gyűjtötte össze a felhasznált, mérhetetlenül nagy

és értékes anyagot, hanem lankadatlan szorgalommal és kitartással a szakirodalomból és a szakmai tartalmú médiafelületekről gyűjtötte össze a könyvéhez szükséges lényeges információkat. „Nagyon nehezen lehetett összehozni a statisztikai sorokat, amire az összehasonlítás miatt szükség volt. Sokszor eltérő dimenziókat kellett átszámítani fáradtság munkával” – panaszkolta. Főleg internetről dolgozott, emellett csak az elérhető szakkönyvek és több rangos folyóirat volt segítségére. Hatalmas ismeretanyag birtokában viszont nagy gondossággal szűrte ki a nem hiteles információkat, amiben egyaránt támaszkodhatott több évtizedes szakmai tapasztalatára és széles körű általános műveltségére.

ERDŐSI FERENC könyve nem optimista hangvételű. Tárgyilagos, kritikus és sokszor érezteti, hogy a jelenlegi folyamatok nem jó irányban haladnak. Állandósultak a világméretű gazdasági, társadalmi, szociális és környezeti gondok. Bírálja a gigantomániát, megemlíti a Szezi-csatorna működését fenyegető tényezőket, és kritikusan tekint a globalizmus ellentmondásaira. „A világban végbemenő átalakulás helyrehozhatatlan, ... s talán még nagyobb baj, hogy erről nem vesz érdemi tudomást a döntéshozó, a szakma, a közember ... senki, ez nagyon elkeserít” – írja.

ERDŐSI FERENC ezen munkáját súlyos beteg fejezte be, mégis ez a kötet sokkal több, mint életjel. Ez a mű hiánypótlás, a szakma régi tartozása egy felértékelődő, ugyanakkor nagyon nehezen kutatható terület ismeretanyagának fel színén tartása érdekében. A szerző vallomása szerint a kertészkedés és a kávéházi beszélgetések kényszerű elmaradásával az aprólékos munkát követelő alkotás öröme maradt számára. Ám nem is ő lenne, ha az izgalmas szakmai kérdések nem foglalkoztatnák a jelenben is. Közéjük tartozik például a kockázatos tengeri útvonalak tanulmányozása, valamint a Fiume (Rijeka) és Trieszt versenyének történeti szempontú vizsgálata. „Utóbbi esetében ne felejtsük el Koper, Ravenna és Venecia szerepét sem” – figyelmeztet!

Azzal a céllal, hogy minél többen megismerhessék a tengerhajózás és a világkereskedelem jövőbeni alakulása iránt felelősséget érző tudós gondolatait, ERDŐSI FERENC könyvével fontos kulturális missziót teljesít. Bár a kötet nem kerül kereskedelmi forgalomba, a szerző gondoskodik róla, hogy legújabb művét ne csak a témát művelő kollégák forgathassák haszonnal, hanem példányai hozzáférhetőek legyenek az egyetemeken és

a különböző tudományos intézetek szakkönyvtáraiban is. „A globalizálódott tengerhajózás és a világkereskedelem” című könyv elolvasását az

izgalmas témakör iránt érdeklődőknek messze-menően ajánlom.

KUCSERA EMIL

MÁTYÁS SZABOLCS:

Bűnözésföldrajz

Egyetemi jegyzet, Didakt Kiadó, Debrecen, 2020, 136 p.

Napjainkban a bűnözés különböző formái tetemes gazdasági és társadalmi károkat okoznak, így az ellenük való eredményes fellépés fontos társadalmi célkitűzés. A földrajztudomány részét képező bűnözésföldrajz ennek egyik fontos eleme lehet.

MÁTYÁS SZABOLCS egyetemi jegyzete minden tekintetben hiánypótló ennek a hazánkban oly méltatlanul elhanyagolt, alkalmazott tudománynak az életében. Mivel a bűnözésföldrajz mint „burzsoá tudomány” a rendszerváltozás előtt tiltólistán volt, a jegyzet a gyakorlatban a hazai kriminálgeográfia három évtizede tartó reneszánszának egyik újabb eleme lehet.

A kötet alapvetően magyar és német nyelvű szakirodalmak alapján meghatározza a bűnözésföldrajz fogalmát, de számos angol és francia munkát is hivatkozik a szerző. A bűnözésföldrajz fogalma nem egyértelmű, mutatja ezt az is, hogy a szerző tizenhárom definciót sorol fel csak a magyar szakirodalomból, amelyek többé-kevésbé a bűnözésföldrajz szinonímái. A megközelítések között megkülönböztet kriminológiai, földrajzi és közéleti típusokat.

Egy részletes tudománytörténeti áttekintésben megismerhetjük a bűnözésföldrajz 19. századi gyökereit, valamint a társadalomföldrajz által sokat hivatkozott chicagói szociológiai iskola kriminálgeográfiai dimenzióit. Kuriózumként megtudhatjuk azt is, hogy 100 évvel ezelőtti Chicago melyik városnegyedét uralták az ottani magyar szervezett bűnözők.

A szociológia és szociálgeográfia szempontjából kiemelkedő megállapítás, hogy „egy társadalmi réteg, ha nincs megfelelő kontroll alatt, nincs kapcsolata más csoportokkal, akkor nagyobb az esélye arra, hogy bűnelkövetővé váljon”. Ennek a veszélyhelyzetnek a megelőzése földrajzi eszközökkel is elősegíthető. A bűnözésföldrajzi vizsgálatok többféle területi egységben történhetnek: nemzetközi, regionális, megyei, járási, települési és településen belüli szinteken. Nemzetközi szinten az összehasonlíthatóság fontos kérdés, hiszen más a statisztikai adatok gyűjtésének módszertana, illetve az egyes országok

büntetőtörvénykönyvei is eltérően értelmezik a különböző tényállásokat. A geográfiai-kriminálisztikai megközelítés szerint tudományos szempontból az egyre kisebb egységeken történő vizsgálatok adják a legnagyobb segítséget bűnüldöző szervek számára.

Az érdeklődők, illetve az aktív rendőrségi állomány tagjai számára is fontos fejezet lehet a kriminálgeográfiai kutatások legfontosabb forrásait bemutató rész. Itt megismerhetjük a legfontosabb folyóiratokat, évtértékelő jelentéseket és adatbázisokat (pl. Robotzsaru). Ezek egy része nyilvános, míg vannak csak a hatóság számára elérhető források. A szerző kiemeli az önálló, primer adatgyűjtés jelentőségét a bűnözésföldrajzi kutatásokban, így például a rendőri vezetőkkel történő szakmai konzultációkat vagy lakossági kérdőíves felméréseket. A statisztikai adatok forrásául hazai és európai rendszerek (Bűnügyi Statisztikai Rendszer, Európai Statisztikai Hivatal, KSH, ORFK térkép, TEIR, a Prevenziós Bűnözés-statisztikai Adattár (PRE-STAT) szolgálhatnak.

A kriminálgeográfia módszertanának talán legfontosabb eleme a bűnözési térképezés. A jegyzetből az olvasók kézikönyvszerűen megismerhetik a térképkészítés főbb szempontjait, különös tekintettel a tematikus térképekre. Betekinthetünk a bűnözési térképek készítésének történetébe a korai, ún. „gombostű” térképektől egészen a legmodernebb GIS megoldásokig. A modern bűnözési térképekről megtudhatjuk, hogy számos területen használhatók a mindennapi rendőri munkában, így a bűnmegelőzésben, a szolgálat-szervezésben és az elemző-értékelő munka során, de akár a közrendvédelmi akciók területének meghatározásában vagy a járőrútvonalak megtervezésében is. A szerző újítása az „izokrímen” térkép, azaz az azonos bűnelkövetési statisztikákkal rendelkező pontokat összekötő vonalakat ábrázoló térkép.

Izgalmas alkalmazási terület lehet az ún. földrajzi profilalkotás, vagy az építészeti bűnmegelőzés, utóbbi fontos terület- és településfejlesztési, valamint településrendezési kérdéseket vet fel.

A szerző érzékeny kérdéseket is feszeget, amikor arról értekezik, hogy a bűnözésföldrajzi térképek és egyéb eredménytermékek mennyire lehetnek nyilvánosak. Sajnos nem megfelelő kezekben ezek az információk súlyos veszélyeket is magukban hordozhatnak. Különösen érdekesek lehetnek szakmai szemmel a prediktív, megelőző rendszer lehetőségei, amelyeken keresztül akár a bűncselekmények előre is jelezhetők. A terület megfelelő szabályozottságának hiányosságát mutatja ugyanakkor, hogy például a Robotzsaru informatikai rendszerhez nincs minden releváns államigazgatási szereplőnek hozzáférése.

A földrajz hagyományos kategóriáit elevenítik fel a következő kriminálgeográfiai kulcsfogalmak: bűnelkövetői vonzáskörzet, forró pontok és hideg pontok. Ez utóbbiak olyan dinamikus földrajzi képződmények, amelyekre koncentrálna (ún. forró pont rendszet) hatékonyabb bűnmegelőzés és bűntüldözés valósítható meg. A dinamika megértését segítheti az ún. „betört ablakok elmélete”, azaz amikor egy-egy kisebb bűncselekmény a jövőben nagyobbak elkövetését motiválhatja az adott területen.

Ezek alapján magától értetődő, hogy a település szerkezetnek fontos bűnözésföldrajzi vetületei vannak. A kriminalitási különbségeket a speciális szubkultúrák esetében a szerző a klasszikus, humánokológiai városmodellekhez rendelt kriminálgeográfiai jellemzőkkel mutatja be. Külön figyelmet fordított ezen belül néhány speciális hazai jelenségre, mint a lakótelepek, vagy a zártkertek társadalmi jellegzetességeire, illetve bűnözési helyzetére.

A bűnözés természeti és társadalmi indikátorain túl a földrajzi tényezőknek a rendszet területre való integrálása fontos feladat. A szerző javaslatot tesz ezeknek a tényezőknek a körére, így a következő faktorok bűnözésföldrajzi relevanciájáról olvashatunk részletesebben: demográfiai és népességföldrajzi tényezők, a település lakosság száma, funkciója és méret, a népesség iskolai végzettsége, az oktatási intézmények jelenléte, a település szerkezet sajátosságai, közlekedésföldrajzi adottságok és gazdasági adatok.

A jegyzet egyik fejezetében a gyakorlati bűnözésföldrajzi kutatás egy sablonjának a leírását találjuk, beleértve azokat a statisztikai mutatókat, amelyek alkalmasak lehetnek a területi különbségek leírására. Ez a módszertani rész kutatómódszertani segítséget nyújt azoknak, akik ezen a területen dolgoznak.

A szerző fontos megállapítása, hogy a magyar területfejlesztési törvény nagy hiányossága, hogy nem foglalkozik a bűnözés és bűntüldözés szempontjaival. Ennek a hibának a korrigálására MÁTYÁS SZABOLCS iránymutatást ad egy olyan, a közbiztonságra is fókuszáló, lakótömb alapú településtervezés létrehozására, amelyben a közösségi kultúrának és a társadalmi kohézióknak is fontos szerepe van. A hazánkban is ismert „szituációs bűnmegelőzés” keretében ezek a lépések elvezethetnek védhető terek kialakításához. Ennek keretében a rendőrség kötelekében új pozíciók létrehozása válhat szükségessé, mint például a design tanácsadó, vagy az építészeti összekötő tiszt. Ezen túlmutatóan a szerző javasolja egy komplex bűnmegelőzési koncepció, vagyis egy új településfejlesztési dokumentum kialakítását is.

A kötet utolsó részében olyan speciális területek bűnözésföldrajzi problémáit tekintti át a szerző, mint például az államhatárokhoz kapcsolódó bűncselekmények. A korábbi évek uralkodó felfogása szerint a határ nem elválaszt, hanem összeköt. Ugyanakkor a közelmúlt migrációs válsága, illetve a jelenlegi COVID 19 világjárvány nagyon izgalmas kérdéseket vet fel ezen a téren. A migrációs földrajzi elemzés elvégzése Magyarország szempontjából az ország fekvése miatt kulcsfontosságú feladat. Ebben nemcsak határrendészeti, de természet- és társadalomföldrajzi tényezők szerepe is egyaránt fontos. Az olvasó számára újdonság az egyes, határokhoz kapcsolódó bűncselekmények időbeli eloszlásának vizsgálata. Megtudhatjuk, hogy az embercsempészet nemcsak éjszakai műfaj, ugyanakkor leggyakrabban kedden és pénteken fordul elő.

A határokhoz kapcsolódó kutatások mellett speciális terület a szervezett bűnözéshez kapcsolódó bűnözésföldrajzi vizsgálatok rendszere. Ezek földrajzilag Magyarországon a nagyvárosok (különösen a főváros), a főváros környéki agglomeráció, a déli határszakasz és az autópályák környékén koncentrálnak.

A bűnözésföldrajz gyakorlati alkalmazása a rendőrség reagáló képességének és bünyügyi eredményességének a javulását eredményezheti. A geográfusok több országban, így Németországban, Franciaországban és az Egyesült Királyságban is folyamatosan bűnözésföldrajzi vizsgálatokat végeznek, így segítve a rendőrség munkáját. A bűnmegelőzés és a forrópontok kutatása hasznos lehet nemcsak a hallgatók, de

az aktív állomány számára is. A bűnözésföldrajz tehát egy újabb szakterület, amely bizonyítja a geográfia gyakorlati hasznát és jelentőségét a modern társadalom életében. Sajnos Magyarországon a bűnözésföldrajz és a geográfia még nem érte el azt a társadalmi megbecsülést, amelyet megszolgált, de remélhetőleg hazánk is

mielőbb csatlakozik a fent említett progresszív országok köréhez. Mindenesetre MÁTYÁS SZABOLCS Bűnözésföldrajz című egyetemi jegyzete jelentősen hozzájárul a bűnözésföldrajz elméleti alapjainak lerakásához és gyakorlati alkalmazhatóságához.

PATKÓS CSABA

Egedy Tamás

A kreatív gazdaság városföldrajza

a budapesti agglomeráció példáján

EGEDY TAMÁS:

A kreatív gazdaság városföldrajza a budapesti agglomeráció példáján

Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont, Budapest, 2021, 167 p.

Az elmúlt évtizedekben a tudás, a kreativitás és az innováció szerepe felértékelődött a városok versenyképességében. Nem véletlen, hogy a kreativitás, a kreatív gazdaság és a városok fejlődése egyre jobban összefonódott. Fokozatosan átalakult a városok társadalma és gazdasága, valamint a városrégiók fizikai környezete és térbeli megjelenése. A szerző a budapesti agglomeráció példáján keresztül mutatja be a kreatív gazdaság fejlődésének városföldrajzi hatásait.

További információ: magyar.arpad@csfk.org

Szerzőink figyelmébe!

Kérjük Szerzőinket, hogy megjelentetésre szánt cikkük, tanulmányuk elkészítésekor kövesse a Földrajzi Közlemények tanulmányainak formai felépítését és az alábbi szempontokat vegyék figyelembe!

Szöveg

A tanulmányt a szerző az elektronikus beküldő felületen keresztül töltheti fel a Földrajzi Közlemények rendszerébe. A felület elérhető a Magyar Földrajzi Társaság honlapján, a Földrajzi Közlemények oldalán. Kérjük Szerzőinket, hogy tanulmányukat a formai követelményeknek megfelelően formázva küldjék be! Az anyag terjedelme legfeljebb 40 ezer karakter lehet szóközökkel. A tanulmányhoz 10–15 soros összefoglalót és 3–5 kulcsszót mellékeljenek angol nyelven! A szövegben lábjegyzetet csak kivételes esetben alkalmazzanak, végjegyzetet ne használjanak! A tanulmányokban 3 fokozatú címrendszer használható (fejezetcím, elsődrendű alcím, másodrendű alcím).

Szakirodalmi hivatkozások

A hivatkozás formája: A szerző neve (kezesztnevének rövidítésével) és a megjelenés éve. A szöveggörnyezettől függően: TÓTH Z. (2018) vagy (TÓTH Z. 2018). Külföldi szerző publikációjára történő hivatkozáskor a név két tagja közé vessző kerül: (HARRISON, M. 2017).

Többszerzős hivatkozás esetén a nevek közé nagykötőjel kerül: (HORVÁTH S.–SOLYOS G. 2016). Ha a hivatkozott munkának háromnál több szerzője van, csak az elsőnek a neve szerepeljen: (KOVÁCS B. et al. 2013). Ha adott szerzőnek egy évben több publikációjára történik hivatkozás, akkor az évszámhoz a, b stb. írandó: (TÓTH Z. 2012a).

Felsorolásszerű hivatkozások esetén az egyes – időrendbe és nem ábécé-sorrendbe rendezett – tételeket pontosvessző választja el: (NÉMETH P. 2008; HORVÁTH V. 2006).

Irodalomjegyzék

Az értekezés végén a felhasznált munkák jegyzéke szerzők szerint ábécé-sorrendben, ezen

belül időrendben legyen! Az Irodalomjegyzékben a tanulmányban hivatkozott minden mű könyvészeti adatának szerepelnie kell.

A különböző jellegű kiadványok mintája

- Könyv: MENDÖL T. 1963: Általános településföldrajz. – Akadémiai Kiadó, Budapest. 567 p.
Könyvfejezet: SZÉKELY A. 1998: A periglaciális felszínformálás. – In. BORSY Z. (szerk.): Általános természetföldrajz. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. pp. 356–421.
Folyóirat: BELUSZKY P. 2005: A mezővárosok és az „alföldi út”. – Földrajzi Közlemények 53. 1-2. pp. 31–46.
KROLOPP E. – SÜMEGI P. – KUTI L. – HERTELENDI E. – KORDOS L. 1995: Szeged-Óthalom környéki löszképződmények keletkezésének paleoökológiai rekonstrukciója. – Földtani Közlemények 125. 4. pp. 309–361.

Ábrák, fényképek, táblázatok

A tanulmányhoz tartozó ábrákat, fényképeket (a törzsszövegben a források pontos megjelölésével, angol és magyar nyelvű aláírásokkal) külön fájlokban kérjük feltölteni! Wordbe beszúrt illusztrációt nem fogadunk el! A szövegben feltétlenül szerepeljen rájuk utalás, hivatkozás.

Ábrák

Az ábrákat eps vagy ai, esetleg egyéb olyan vektorgrafikus formátumban kérjük, amelyet az Adobe Illustrator szoftver kezelni, importálni képes. Vegyék figyelembe, hogy a jpg és tif formátumban beküldött ábrák nehezen szerkeszthetők. Az ábrákon csak a legszükségesebb felírások (földrajzi nevek, méretek, a jelmagyarázat sorszámai, betűjelzései stb.) szerepeljenek, minden egyéb információ (cím, a sorszámok, betűjelzések magyarázata stb.) az ábraaláírásba kerül. Az ábrákban szereplő felírásoknál kérjük egységesen a Times betűtípust, valamint 8–10 pontos betűmagyságot alkalmazni nyomdai méret esetén. Az ábrákon az alkalmazott koordinátarendszerek stílusa, beosztásai, mértékegységei egységesek legyenek! Az ábrák fontjait görbékévé konvertálhatja a szerző, megelőzve így az utólagos szerkesztést. A fekvő ábra szélessé-

ge 70–125 mm között változhat, az álló ábrák maximális magassága 182 mm lehet. A szerző úgy segítheti legjobban szerkesztőségünk munkáját, ha a fenti kérések figyelembevételével úgy és olyan méretben küldi be az ábrákat, ahogyan azokat nyomtatásban látni szeretné.

Fényképek

A fényképeket kérjük tif vagy jpg formátumban beküldeni! A fotókat javasoljuk a felhasználni kívánt nyomdai méretben 300 dpi-vel szkennelni. Kisebb méretű fényképet, diát nagyobb felbontással kell szkennelni.

Táblázatok

A táblázatokat Word (doc), Excel (xls), vagy eps formátumban várjuk szerzőinktől, a jpg és tif formátumot szíveskedjenek mellőzni! Keretezés és rácozás felesleges: elválasztó vonalak csak a fejlécben, illetve az oszlopok között szükségesek.

Felhívjuk Szerzőink figyelmét, hogy a tanulmányok beküldési lehetősége e-mailben és egyéb adathordozón megszűnt. A tanulmányok beküldéséhez a folyóirat elektronikus felületét vegyék igénybe:

<http://ojs3.mtak.hu/index.php/fk/login>

MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG

ALAPÍTVÁ: 1872

Tisztikar

Elnök: LÓCZY DÉNES egyetemi tanár

Tiszteletbeli elnök: PAPP-VÁRY ÁRPÁD ny. egyetemi tanár

Alelnökök: EGEDY TAMÁS tudományos főmunkatárs, egyetemi docens

NEMERKÉNYI ZSOMBOR tudományos munkatárs

Főtitkár: JENEY LÁSZLÓ szakosztályelnök, egyetemi docens

Titkár: SZIKSZAINÉ RÁCZ TÍMEA iskolai földrajztanár

Felügyelőbizottság: BOROS LAJOS, KUBA GÁBOR, MICHALKÓ GÁBOR

Választmány

AUBERT ANTAL szakosztályelnök,
intézetigazgató

BERNEK ÁGNES szakosztályelnök,
főiskolai tanár

BUJDOSÓ ZOLTÁN főiskolai tanár

CSIZMADIA NORBERT szakosztályelnök

DÁVID LÓRÁNT DÉNES osztályelnök,
egyetemi tanár

FARSANG ANDREA egyetemi docens

FRISNYÁK SÁNDOR osztályelnök,
ny. egyetemi tanár

GERHARDTNÉ RUDLI ILONA ny. középiskolai
tanár

GÖNCZI SÁNDOR osztályelnök, főiskolai docens

GRUBER LÁSZLÓ középiskolai tanár

GYENIZSE PÉTER egyetemi docens

GYÓRI RÓBERT egyetemi docens

GYURICZA LÁSZLÓ osztályelnök,
egyetemi docens

HEVESI ATTILA osztályelnök,
ny. egyetemi tanár

HUSZTI ZSOLT osztályelnök, intézetigazgató

KARANCSI ZOLTÁN tszv. egyetemi docens

KARÁTSZON DÁVID szakosztályelnök,
tszv. egyetemi tanár

KISS EDIT ÉVA tudományos tanácsadó,
egyetemi tanár

KLINGHAMMER ISTVÁN szakosztályelnök,
akadémikus

KOPEK ANNAMÁRIA osztályelnök,
osztályvezető

KOVÁCS ZOLTÁN akadémikus, egyetemi tanár,
IGU Magyar Nemzeti Bizottságának
elnöke

KUBASSEK JÁNOS Magyar Földrajzi Múzeum
igazgatója

KUNOS GÁBOR szakosztályelnök,
villamosmérnök

LENNER TIBOR osztályelnök,
tszv. egyetemi docens

LERNER JÁNOS szakosztályelnök

M. CSÁSZÁR ZSUZSANNA osztályelnök,
egyetemi docens

MÁJAI CSABA osztályelnök

MAKÁDI MARIANN szakosztályelnök,
főiskolai docens

MUCSI LÁSZLÓ osztályelnök,
egyetemi docens

NAGY BALÁZS egyetemi docens,
a Földgömb főszerkesztője

NAGY GYULA egyetemi adjunktus

PÁL VIKTOR egyetemi docens

PAP NORBERT osztályelnök,
tszv. egyetemi tanár

RADICS ZSOLT egyetemi adjunktus

SIMON GYÖRGY középiskolai tanár

SUBA JÁNOS szakosztályelnök, térképész

SZÖLLŐSY LÁSZLÓ középiskolai tanár

SZŐRÉNYINÉ KUKORELLI IRÉN osztályelnök,
tudományos tanácsadó, egyetemi tanár

TEPERICS KÁROLY osztályelnök,
egyetemi adjunktus

TIMÁR JUDIT osztályelnök,
tudományos főmunkatárs

TÓTH ANTAL osztályelnök, főiskolai docens

TÖMPE LÁSZLÓ szakosztályelnök,
középiskolai tanár

VIZI ISTVÁN osztályelnök

**A Közgyűlés által megválasztott tiszteleti tagok a Magyar Földrajzi Társaság
Választmányának örökös tagjai.**

TARTALOM / CONTENTS

Értekezések / Studies

KONKOLY-GYURÓ ÉVA – VASZÓCSIK VILJA – CSORBA PÉTER – SCHNELLER KRISZTIÁN – JOMBACH SÁNDOR – BOROMISSZA ZSOMBOR – ERDEI TÍMEA – KESZHELYI ÁKOS – BALÁZS PÁL – KISS DÁNIEL – TELEKI MÓNICA – BÁNHIDAI ANDRÁS – CSÓSZI MÓNICA: Az országos tájkarakter-elemzés kezdetei Magyarországon / The beginning of the nation-wide landscape character assessment in Hungary	193
VERESS MÁRTON: A Nyugat-Mecsek felszíni karsztja / The surface karst of the Western Mecsek	209
DEMÉNY ATTILA – BERENTÉS ÁGNES – CZUPPON GYÖRGY – KOVÁCS RICHÁRD – LEÉL-ŐSSY SZABOLCS – SURÁNYI GERGELY: Nyitni vagy nem nyitni? – Pilisi barlangok szellőzőtsége a geokémiai adatok tükrében / To open or not to open? – Ventilation in the Pilis caves in the light of geochemical data	224
BÓDI MÁTYÁS: A jelenlét nélküli jelen(lét) – a hazai pártszervezetek fejlettségének területi különbségei / Spatial inequalities in the institutionalization of Hungarian political parties	232
KOHUT ERZSÉBET – BENEDEK ANETT – HADNAGY ISTVÁN: Nagydobrony és a Nagydobronyi Vadvédelmi Rezervátum (Kárpátalja) földrajzinév-tárának elkészítése és ábrázolása történeti térképek alapján / Geoinformatic analysis and representation of the geographical names of Velyka Dobron and the Wildlife Reserve of Velyka Dobron (Transcarpathia) based on historical maps	249

Krónika / Chronicle

Marczell György emlékezete (1871–1943) – HÁGEN ANDRÁS	261
---	-----

Irodalom / Review

Gábris Gyula (szerk.): 150 éves Magyarország első földrajz tanszéke – HORVÁTH GERGELY	263
Erdősi Ferenc: A globalizálódott tengerhajózás és a világkereskedelem – KUCSERA ÉMIL	265
Mátyás Szabolcs: Bűnözésföldrajz – PATKÓS CSABA	267

TÁMOGATÓINK

Kiadja a MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG
A Nemzeti Kulturális Alap és a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával
A kiadásért felel: Dávid Lóránt Dénes
Tördelés és nyomdai előkészítés: Bonex Press Kft.
Borítóterv: Liszi János
Nyomdai kivitelezés: Heiling Media Kiadó Kft.
Telefon: (06-1) 231-4040
Készült 300 példányban
HU ISSN 0015-5411